

Разпространение и развитие на физико-математическите знания на Балканите

Автор: Ганка Камшиева

През 2011 година се навършиха 100 години от откриването на свръхпроводимостта, 115 години от рождението на патрона на Института по физика на твърдото тяло академик Георги Наджаков и кръгли годишнини на много видни физици. С решение на Научния съвет (протокол № 43 от 9 декември 2010 година) Институтът по физика на твърдото тяло при Българската академия на науките стана инициатор, организатор и домакин на симпозиума „Разпространение и развитие на физико-математическите знания на Балканите“, който се провежда за трети път в България [1-3]. Физическите и математическите науки имат обща история, която започва през 1889 година във Физико-математическия факултет на Софийския университет. Идеята на настоящия симпозиум беше не само да разграничи историята на физическите и математическите науки, но и да потърси общите и специфичните особености в разпространението и разви-

тието им в отделните Балкански страни.

Съорганизатори на симпозиума станаха Институтът за Ядрени изследвания и ядрена енергетика, Институтът за Балканистика с център по Тракология при БАН и трите съюза на учените, на математиците и на физиците в България. В програмния комитет се включиха професор Георге Влахакис от Гръцкия отворен университет, акад. дмн Петър Попиванов, чл. кор. дмн Дамян Дамянов председател на Съюза на учените в България, чл. кор. дфн Лозан Спасов, професор дфн Никола Балабанов и доцент д-р Александър Костов. Благодарение на умелото ръководство на академик дфн Александър Г. Петров и съвременните форми за комуникация, както програмният, така и организационният комитети можаха да подготвят успешно провеждането на симпозиума. В работата на организационния комитет участваха: професор дфн Николай Тончев, доцент д-р Пламен Матеев, доцент

д-р Милчо Цветков, Пенка Лазарова и гл. асист. д-р Милен Замфиров. За втори секретар беше определена гл. асист. Радостина Камбурова.

На поканата ни се отзоваха историци на науката, работещи в Гърция, Македония и Германия. В работата на симпозиума взеха участие 21 автори, които изнесоха 26 доклада.

Специален гост на симпозиума беше д-р Петер Мария Шустер [4], председател на групата по история на физиката към Европейското физическо дружество. Д-р Петер М. Шустер е роден във Виена. Учи история, японски, математика и физика във Виенския университет и се дипломира като доктор по физика през 1967 година. Специализира литература (1968), след което работи като индустриален мениджър, физик и търговски директор на Карл Цайс в град Оберхофен, Германия. По-късно основава и ръководи търговско промишлено предприятие за оптика и лазерна техника във Виена (1976). Разболява се (1987) и след успешно лечение напуска компанията и се посвещава на литературата. Пише есета, поеми и новели. Открива къщата, в която е починал Кристиан Доплер (30.11.1803 - 17.03.1853) на улица *Riva degli Schiavoni № 4133* и гроба му на остров Сан Микеле във Венеция. На Доплер, живота, работата, принципът и светът след това д-р П. М. Шустер посвещава показаната по-горе монография [6]. Получил е златен медал от губернатора на Залцбург, Австрия на 16 ноември 2004 година и австрийската награда за литература (2006 - 2007). Избран е за член на научния съвет на фондация Кристиан Доплер в Залцбург (1999). От 2005 до 2007 година е президент на групата по история на физиката към Австрийското физическо дружество, а от 2007 година

до сега е президент на групата по история на физиката към Европейското физическо дружество. Той е президент на дружество Виктор Франц Хес (от 2007 година), директор на Европейския център по история на физиката „Ехофизика“ (от 2010 година) и на центъра за изследвания наследството на Виктор Франц Хес, които се помещават в замъка Пьолау близо до Хартберг в провинция Стирия - Австрия [7]. Д-р Шустер има шест деца: двама сина и дъщеря от първия си брак (родени през 1962, 1965 и 1966 година) и трима сина (родени през 1987, 1989 и 1992 година) от втория си брак с д-р Лили Уилмес, която е преводачка на монографията му за Доплер [6]. Д-р Петер М. Шустер поздравя домакините и гостите на симпозиума и разказа за работата на групата по история на физиката към Европейското физическо дружество, за изложбите, които европейският център по история на физиката „Ехофизика“ организира и за предстоящите събития през 2012 година.

Д-р Петер М. Шустер беше председател на първата сесия на английски език. В нея професор Георге Влахакис и д-р Цвета Софрониева (от Макс Планк института за история на науката) показаха Петър Берон (1798 - 1871) като типичен за 19-ти век наднационален Балкански учен. Професор Виктор Урумов и доцент д-р Александър Гюрчиновски от Университета в Скопие, Македония анализираха присъствието на Балканските страни в модерните бази данни. Доцент д-р Мария Тердимоу разгледа навлизането на европейската математика в гръцкия интелектуален свят през 18 век.

Програмата на симпозиума включваше две сесии на английски език и четири сесии на български език. За пръв път по идея на академик Чавдар Палев беше

поканен да изнесе пленарен доклад академик дфн Иван Годоров, който разказа увлекателно за един забравен създател на квантовата механика Паскуал Йордан. Тематично сесиите бяха посветени на: а) историята на физиката и математиката през 16-19 век; б) 100 години свръхпроводимост; в) мемориална сесия за акад. Георги Наджаков; г) биографична сесия; и д) по конкретни научни въпроси.

Председател на сесията, посветена на 100 годишнината от откриването на свръхпроводимостта беше професор дфн Савчо Тинчев. От петте участника в тази сесия най-вдъхновено и силно бе въздействието от доклада на професор дфн Годор Мишо-нов, когото бяха дошли да слушат много студенти. За кратко зала 300 се препълни със слушатели. Интересен преглед на изследванията върху високотемпературните свръхпроводници представиха професор Янко Димитриев за Химико-технологичния и металургичен университет в София и доцент д-р Тимур Нургалиев за лаборатория „Свръхпроводимост и криоелектроника“ в Института по електроника при БАН. От Института домакин доцент д-р Васил Ловчинов представи историята на физиката на ниските температури, а доцент д-р Елена Назърова аргументира своя поглед върху историята на свръхпроводимостта в България.

Доцент д-р Надежда Нанчева от Русенския университет разгледа страници от обучението по физика в град Русе. Доцент д-р Пламен Матеев и доцент д-р Маруся Славчова-Божкова от Факултета по математика и информатика на Софийския университет бяха проучили историята на Математическия институт при Софийския университет.

Професор Никола Балабанов от Пло-

дивския университет представи единната теория на хърватския учен Руджер Бошкович по случай 300 годишнината от рождението му. Александър Карастоянов се обърна с лице към проблемите на века по случай 100 годишнината от рождението на академик Асен Дацев. За постиженията на професор д-р Разум Андрейчин разказа Лиляна Юркова. Емоционални спомени и оценки за академик Христо Янков Христов поднесе доцент д-р Недялка Стоилова от Института за ядрени изследвания и ядрена енергетика при Българската академия на науките. Малко известният създател на обучението по оптика и на оптичното приборостроене в България Петко Попов беше предмет на доклада на Александър Банков. Доцент д-р Екатерина Радева от Института по физика на твърдото тяло - БАН показва приложенията на синтезирани в плазма органосилициеви полимери в електролуминесцентни дисплейни структури.

В мемориалната сесия, посветена на академик Георги Наджаков, спомени за него разказаха доцент Крум Коленцов (асоцииран член на ИФТТ), доцент д-р Стефан Балабанов и Искрен Азманов. Наследниците на академик Георги Наджаков - дъщеря му доцент д-р Елка Наджакова и съпругът ѝ Никола Николов - подариха електронния вариант на създадения приживе документален филм за Георги Наджаков. Симпозиумът започна с прожектирането на филма и поднасяне на цветя пред бюст-паметника на академик Георги Наджаков.

Специални благодарности организаторите дължат на Института за ядрени изследвания и ядрена енергетика, който осигури озвучаването на залата и с това допринесе много за комфорта на участниците.

Съпътстващо мероприятие на симпозиума беше изложбата. Тя имаше за цел да покаже продуктите, които частни фирми създават с помощта на модерните физически технологии. В изложбата беше представена от ИСМА ООД нова разработка на „Коронарна стенд система“ за лечение на сърдечно съдови заболявания [8].

Литература

[1] Н. Балабанов, Симпозиум „Развитие и разпространение на физическите знания в България“, Светът на физиката, **28** (3) 334-337 (2005)

[2] Развитие и разпространение на физическите знания в България, научен симпозиум, (Пловдив, 10 май 2005)

[3] Разпространение и развитие на физико-математическите знания в България, ред. А. Г. Петров, Г. Камишева, (ИФТТ, София, 2007)

[4] Dr. Peter Maria Schuster-8155, филм, http://youtu.be/lc_aBNb-Zhk

[5] Peter M. Schuster, <http://www.petermschuster.at>

[6] P. Schuster, *Moving the Stars Christian Doppler, His Life, His Works and Principle and the World After*, Translated by Lily Wilmes (Living Edition, Pollauberg, 2005)

[7] Г. Камишева, Симпозиумът „Корените на физиката в Европа“, Светът на физиката (4), 435-440 (2010)

[8] <http://www.issp.bas.bg/museum/hps/hps3/hps03-pagel.html>

На свое заседание УС на СФБрещи цената на списание „Светът на физиката“

да е 4.00лв. на книжка, съответно годишен абонамент - 16лв., за пенсионери и студенти - 8.00 лв.

Ако желаете да се абонирате - пишете на worldofphysics@abv.bg Броеве от списанието можете да намерите на следните места: **София**

- Книжарницата на БАН: София 1000, ул. „15 ноември“ № 1, тел. (02) 987 97 86

- Книжарницата на Математически факултет на СУ „Св. Климент Охридски“: София 1164, бул. „Джеймс Баучър“ 5

- Съюз на Физиките в България, Физически факултет,

СУ „Св. Климент Охридски“: София 1164, бул. „Джеймс Баучър“ 5, Невенка Веселинова, GSM: 0885 812 473, e-mail: sofiiski_klon@abv.bg или Снежана Йорданова, тел. +359 2 62 76 60, e-mail: upb@phys.uni-sofia.bg

Благоевград

ЮЗУ „Неофит Рилски“, ул. „Иван Михайлов“ № 66 **Варна**

Народна Астрономическа Обсерватория и Планетариум „Николай Коперник“, Приморски парк 4